

6. CEI MAI BUNI OLTENI DIN ARDEAL: BASARABENII

În noaptea următoare, tata geme mai puțin. În a treia, deloc. În a patra zi nu se mai duce, a terminat contractul, zice el. La prânz, mergem cu toții la domnișoara Coban, mâncăm trei feluri: supă de găină cu tocmași, pilaf de găină și, ca desert, lapte de găină (ăsta se face din albuș de ou — fii atent...). Mâncăm toți patru, numeni nu tocmai, înainte, ciugulise. Tata e vesel și frumos, cum e ars de soare, dar cu fruntea ne-arsă (de pălărie), mama se uită cu drag la el și chicotește tot timpul, mereu îi aranjează cămașa la piept, întâi o deranjează bine, ca să aibe ce face pe la pieptul frumos și păros al tatei.

La țigară, domnișoara:

— Voi trebuie să știți — tu, de la Monografie, tu, de pe-teren: pe-aici, prin Gusu, or fi cosind și femeile?

— Cosesc, biete, zice tata. Dacă bărbații li-s pe front...

— Nu prea cosesc!, intervine mama. Nu prea, deloc, știu eu de la femeile din sat. La vădane cosesc Oltenii — c-așa-i pe-aici...

— Dar am văzut eu femei din sat, cosind!, zice tata. Oltenii — și ei, pe front.

— N-ai văzut tu binel, zice mama, nu știu de ce, dintr-o dată, înțepată. Și ce: tu știi să cosești?, o întreabă pe domnișoara Coban.

— O-ho!, tună domnișoara.

— Dar tu ești cadru-didactic, dragă, încearcă mama. Învățătoare titulară...

— Și ce, el nu-i cadru?, râde domnișoara, arătându-l cu țigara pe tata. Și nu-i pică...

— Dar ești femeie, dragă, se grăbește mama, ca să nu afle ce nu-i pică tatei. Domnișoară...Trebuie să-ți ții rangul!

— Lasă, că nu-mi pică ell, bubuie domnișoara.

Nu mai aud ce-și spun, am mâncat, gata, la joacă! Oricum, nu-i pică nici mamei rangul acela: merge și ea la cosit, la următorul contract. Înțeleg că tata nu prea vrea: nu cosește el pentru întreaga familie?, dar dacă merge la cosit și domnișoara Coban... Gătesc de cu seară, pun mâncarea la rece, în chimniță, a doua zi, la prânz, se întorc amândouă în sat, s-o încălzească, apoi, în trei, ducem cosașului demâncare... Și se întorc amândouă, să spele vasele. Până când spun că pot eu să încălzesc mâncarea și s-o duc, la prânz.

Așa, da. Mama a lăsat-o mai moale cu Monografia, mă adun și eu de pe drumuri, pe la zece duc cosașilor apă, mă întorc în sat, încălzesc mâncarea, mă întorc, spăl vasele și mă duc iar — ca să mă întorc seara, cu coasa pe umăr; de la cosit.

Mă întreb cum va fi gemut domnișoara în prima ei noapte. Dar în a doua? O fi ea om, domnișoara, dar nici ea nu mai are obișnuință. Mă întreb cum o va fi pus la loc, obișnuința pierdută — cum e singură, îi va fi venit tare greu; chiar dacă nu i-a picat și rangul.

O ducem bine de tot, deși tot n-au venit salariile. Tata a cumpărat coasele împrumutate, mai cumpără pentru mine, una tocită fain și ușoară — dar n-am parte de ea: vine cu noi și Pintilie, doar și el e învățător și basarabean; la scurt timp, se lipsesc și Savitchi și Balteș — nu-s și ei refugiați basarabeni? Și învățători titulari?

De-acum cosim numai noi, bărbații, femeile rămân acasă, să gătească. Dimineata, devreme, adunarea, la baba domnișoarei. De acolo plecăm cu proprietarul, să ne arate locul. Merge și domnișoara,

mama nu
duc, la pr
duc, la al
cu mine s
chiar dac
proprietar
învățător
cerem nu
ajungem
verifică
lucerna
și zice:

— Te
să veri
Oam
cere nu
cosași
dormi
Ei au
satul,
lucra
ri-fi-

—
când
ames
Or
tot

A

—
se t
ban
rân
rân
nu
cu
di
le

mama nu mai zice nimic. Merg și eu, ca să știu unde duc, la prânz, demâncarea. Aproape în fiecare zi duc, la alt om: pe-aici e puțin pământ, cinci cosăși cu mine șase, termină uneori pe după amiază. Dar chiar dacă isprăvim la prânz, nu trecem la alt proprietar, așa a hotărît tata, șeful cosășilor învățători refugiați în Gusu, jud. Sibiu — 1944. Și cerem numai bani — fără mâncare. Dimineata, cum ajungem la loc, tata măsoară cu pasul, cu ochiul, verifică starea, adică dacă fânul ori trifoiul ori lucerna stau bine pe picioare, dacă nu au torțel — și zice:

— Te costă atât (și spune cât), la ora cutare vii să verifici.

Oamenii nu se târguiesc, prețul le convine, tata cere numai bani și numai suma pe care o cer Oltenii, cosăși de meserie — dar fără mâncare și fără dormit. Singurul lucru care nu le place: verificarea. Ei au treabă în alte părți, apoi acum ne știe tot satul, ne știu satele din jur: noi, Basarabenii, lucrăm bine, iute, corect, ilftin — ce să mai veri-fi-ce? Însă tata:

— Ai copii de școală, bade cutare? La toamnă, când o să fii la-clasă, nu la coasă, să nu-mi vii să amesteci cositul cu scriscititul!

Omul nu pricepe ce să nu amestece, dar ceva-ceva tot pricepe: că Basarabenii nu-s olteni.

Așa că ne merge bine. În fiecare zi mâncăm carne — nu de oaie, deși e cea mai ieftină; de vițel — se taie, prin sat. Și bine face tata că cere numai bani, mâncarea Ardelenilor nu ne place: bagă în ea rântaș, o înălesc cu oțet... Și mănâncă slănină răncedă, vară! Pâinea lor, în schimb, e bună, deși nu are coajă: ei o coc la foc iute, o ard, apoi o bat cu făcălețul, de rămâne zgrunțuroasă și urâtă pe dinafară, dar pe dinăuntru, dulce. Cojile arse nu le aruncă, fac din ele cafei.

Noi, Basarabenii, bem ceai de izmă, nu cafei din coajă de pâine și îi facem praf pe Ardeleni, nu

numai cu cositul, ci și cu gătitul. Bucătăria noastră, e-heil! Nu ca bôcăza lor...

X Doamna Balteș a umplut borș — fii atent: pui pe fundul unui borcan mare țărâte de grâu; opărești — atenție la borcan, să nu crapel; pui un lujer de vișin, pui parcă și leuștean, mai pui nuștiuce și, după ce l-ai descântat bine, borșul, ca doamna Balteș, după o zi-două-trei, e foarte bun. De băut, cu cana, așa crud (dar recel), altfel în borș-borș, fiert. Ardelenii care vin cu plata, seara, la baba domnișoarei, gustă și ei — îi invităm. Iau o lingură... Se uită în fundul farfuriei, li se pare prea limpede, ei și apa chioară o tulbură cu rântașul lor și-i zic: zamă... Gustă borșul nostru — nu-i acrit cu oțet, cu ce-i acritu-i? Cu ce? Cu ce-o hi, da nu-i rău. Ba-i cam bun — ăăăil — când le place lor ceva, gâjâie-râgâie, ca bivoliilor lor, ghivolii, driganele: ăăăil! Din lingură-n lingură — gata farfurial! După ce-i gata, ridică fruntea îmbrobonată și iar: Aăăăi, da' bun o fo' — da' cu ce-i acrit? Și-atunci doamna Balteș zice ca ei, are și ea ureche muzicală: O fo' ș-o să mai hie — cu borș!, și mai pune un polonic; și încă unul...

Mare specialistă în borșuri, doamna Balteș. Și ce ureche are ea la limbi, aproape ca mama. Chiar când face borșurile de post, mănânci două-trei-patru farfurii; și mai ceri; de la a treia, fără pâine, fără mămăligă, așa de plăcere... De asta a cumpărat tata o "oală de nuntă" pentru care domnul Balteș a zidit, special, o plită numai pentru ea, în curtea babei domnișoarei. Cum noi, refugiații, am mânca borș și la ceai, abia ajunge oloiul de oală, de cazan — la o masă. Adevărat, suntem douăsprezece persoane (Balteș are fată-de-liceu, Pintilie un băiat, tot de-liceu) și chiar dacă numai șase tragem din greu, la coasă, ceilalți sunt tot de-ai noștri, Basarabeni-mâncători-de-borș.

Doamna Balteș a făcut Școala Normală de la Chișinău, cu mama — ea termina când mama intra.

În schimb
clase de
specialis
plăcinte
Ardel
noi. Ei
compara
că Arde
aliment
fantezi
care ma
putere
noștri
de făc
mânâ
eu îns
la Cri
rânce
ustro
pită;
lui...

Zic
nema
carn
chia
poat
să z
copi
deo
fiin
făc
coa
o l
ru
și
câ
ru

În schimb, doamna Savițchi a făcut numai două clase de liceu și s-a măritat — dar ce mare specialistă în plăcinta Artistă, nu altă Mai ales la plăcinte-cu-poalele-n-brâu.

Ardelenii nu știau ce-i plăcinta până n-am venit noi. Ei fac alte dulciuri, alte copturi — dar nu se compară cu ale noastre. A scris mama în Monografie că Ardelenii mănâncă lucruri consistente, că ei se alimentează cu calorii — dar fără gust și lipsite de fantezie. Influență nemțească, de la Sași, zice tata, care mai zice că Ardelenii se nutresc doar ca să aibe putere să lucreze din greu, or cum Basarabenii noștri nu se omoară ei cu munca, ce să facă: se țin de făcut feluri, de gătit mâncăruri — pe care le mănâncă, nu de foame, ci de bune ce-s. Așa o fi, eu însă mănânc și mâncare ardelenescă — mai des, la Cristian — și zău că-mi place! Chiar slănină râncedă, acum, vara — cu ceapă verde, cu ustroi... Chiar fără, dar cu o condiție: s-o mânci pe pită; din brișcă — mi-o împrumută Cristian pe a lui...

Ziceam de plăcintele doamnei Savițchi — nemaipomenite! Toate — și cele cu brânză și cu carne, cu vișine, cu curechi, cu bostan, cu orice, chiar și cu cartoafe. Fiindcă-s cu poalele-n brâu, poate de asta. Nu: poate; si-gurl, a zis tata și a vrut să zică mai departe, nu l-a lăsat mama, că aude copilul... Ca și cum copilul n-ar ști altele, mai deocheate... Oricum, copilul știe de ce le spune așa: fiindcă doamna Savițchi, când se așterne ea pe făcut plăcinte, mai întâi și mai întâi, apucă de pe coapse, dreapta și stânga, poala rochiei: o ține așa, o leagănă și cântă:

— “Su-fle-catăăă pân’ la brâu,/ Duuu-ce, du-ce rufele la râu! — un-doi!” — și după aceea tot încearcă și tot nu izbuteste să-și prindă poala-n brâu.

Are voce destul de corectă, însă nu știe și alte cântece, iar din acesta numai atât. Într-o zi, am rugat-o frumos să cânte mai departe, dar ea:

— Mai departe scrie-n cartel — a răs cum numai
ea știe să rădă și a luat-o iar cu brăul-răul.

Nu scrie în nici o carte cum e cu suflecatul, am
citit o mulțime, n-am dat de așa ceva, însă, dacă
stăm strâmb și judecăm drept, din față, plăcintele
ei sunt ceva... Vorba tatei: Mamă-mamă!... Fii
atent cum faci: iei făină bună, trei-nule, iei ouă,
iei unt, iei... dar de ce să iei tu, când ia foarte
bine doamna Savițchi, de pe dreapta, de pe stânga,
poalele și, înainte de a le pune-n brău, le leagă
(tragă-nă, mamă, tragă-nă, zice — și bine zice — o
doină de-aici, din Gusu), le tot tragă-nă, în dreapta
și-n stânga mai mult de formă; de fond, le înalță
binișor, până la mătasea roză. Eu, când face
doamna Savițchi plăcinte cu poalele-n-brău, sunt
foarte obosit și mă așez pe jos, dar cu spatele spre
ea, ca să nu mă vadă că văd scârbosul lui Pintilie,
liceanul — dar și-așa, tot mă alungă de-acolo, zice
să mă duc la copiii mei — marele mucos! Și bine
i-a făcut doamna Savițchi într-o zi, când i-a ars o
palmă și i-a zis: "Mucosule!" Mie nu mi-a ars nici
o palmă și nu mi-a zis nimic, eu sunt cuminte.

Seara, cam pe când terminăm noi cina, se face
plata. Vine omul la noi, la baba domnișoarei. La
început, când eram numai noi cosașii, proprietarul
ne plătea pe câmp, după ce verifica — îl vedeam,
doar și eu coseam:

După ce făcea zece pași încolo, zece în dreapta,
în stânga, omul vedea că am făcut treabă bună și
venea către noi, să plătească. Eu eram neliniștit:
dacă observă smocurile lăsate? ori pe unde am
bărbierit cârțița? Dar nimeni, niciodată n-a zis
ceva rău de cositul meu. Însă nu știu cum, dar
oricum ar fi fost proprietarul din acea zi: mai în
vârstă ori mai tânăr; mai slab ori mai gras; cu
picioarele sănătoase ori șchiop ca pe-aici, când se
apropia cu plata, plătitorul era totdeauna burtos
și crăcănat; cu picioarele țapene din genunchi —
de parcă el ar fi cosit. Și cu mâna în șerpar.

Nu știam la
eu mă uitam
apoi la șerpar
ei oameni c
banii, să ne
nici vorbă să
— dar scote
tatei, de par
Poate de ac
a stabilit: r
Coban.

Il vedea
Incoace, p
cu mâna
Dar, de c
(sau schi
dezburto
Tata se
întâmpin
umfle ia

— Do
și aia-a
domnilo
numele
domnu
Omu
scotea
așeza l
de-ade

— A
să plă
Un
dacă-
scote
banii
întir

—
D
L
ban

Nu știam la care parte din proprietar se uita tata, eu mă uitam întâi la picioarele lui; apoi la burtă; apoi la șerpar — sânt frumoase șerpărele Ardelenilor, ei oameni cumsecade, însă felul în care scoteau banii, să ne plătească... Nu ne făceau observații, nici vorbă să ne dea mai puțin decât fusese învoiala — dar scoteau banii din șerpar și li puneau în mână tatei, de parcă ni i-ar fi dat cu împrumut, nu plătit. Poate de aceea, când ne-am făcut șase coșăși, tata a stabilit: plata se face în sat, la gazda domnișoarei Coban.

Îl vedeam pe proprietarul din acea zi venind încoace, pe uliță: îmburtoșat, încrăcănat, înșerpă, cu mâna gata să scoată împrumutul ori pomana. Dar, de cum păsea în curte, căpăta mersul normal (sau șchiopăta ca șchiopul, dacă era șchiop), se dezburtoșa, mâna din șerpar îi scăpăta pe de lături. Tata se ridica de la masa din curte, îi ieșea în întâmpinare un pas-doi — atunci omul dădea să se umfle iar, iar să bage mâna în șerpar. Însă tata:

— Doamnelor, domnișoarelor (sânt două: a-mea și aia-a lui Balteș, urâtă-foc, pe deasupra, cu țate), domnilor, vi-l prezint pe domnul... — și îi spunea numele, deși noi i-l știam, de la câmp. Poftește, domnule cutare, ești invitatul nostru...

Omul, golit pe dinăuntru, parcă dezbrăcinat, își scotea clopul, prelins; asudînd, se apropia, șrec, se așeza la masă, pe-o bucă. După ce gusta, apoi mânca de-adevărat mâncăruri de-ala noastre, tata:

— Acum, afacerile. Am cosit atâta, ne-am înțeles să plătești atâta...

Un om care păstrează banii în șerpar, mai ales dacă-i burtos, trebuie să se ridice, ca să poată scotoci, scoate de la brâu. Tata rămânea așezat. Lua banii, îi pune pe masă, fără să-i numere, se ridica, întindea mâna omului:

— Să ne fie de bine tuturor!

După care omul pleca repejor și ușurat.

La început, unii îl întrebaseră de ce nu verifică banii. Tata:

— Meseria mea, domnule cutare, e să verific dacă elevii și-au însușit ce le-am predat.

De obicei, omul nu înțelegea ce are una cu alta, însă nu mai cerea lămuriri, saluta și pleca. De a-ndăratelea. Ce povestea el, după aceea, pe uliță, la crăsmă, la biserică (de cum i-o plătit el pe dascăli de-or cosit la el, cu ziua), asta era altă poveste, însă numai mama era oarecum înțeleaptă, tata zicea:

— Ei și? Lasă-l să creadă că am lucrat cu ziua la el, și încă rușinat... Că ce-am fost eu, la mine, de unde voi fi fiind — și ce-am ajuns; să cosească la el, cu ziua... Dacă asta-i plăcerea lui...

— Bine-nțeles, asta-i plăcerea lui, zicea mama. N-avea el nevoie să-i cosim noi, pentru cât pământ are, putea foarte bine să și-l lucreze singur. Dar poate el rezista la mândria lui de... poprietar? Care-și plătește zilierii? Corect, cu cât a apucat să promită — carevasăzică...

— Carevasăzică nu face așa, fiindcă e ardelean, nici basarabeanu nu-i mai breaz. Țăranul e... țăran, peste tot în lume — asta-i definiția cea mai exactă a lui!

— De ne-ar veni odată salariile, că să nu mai am nevoie de definiția, pe spinarea mea — cea mai exactă definiție a țăranului, zice mama.

Până la salarii, avem bani. De pe coasă. După ce omul pleacă, tata scoate un carnet, face împărțirea pe hârtie, anunță fiecăruia partea — are și baba domnișoarei, pentru deranj, eu, nu, că-s copil. Mai complicată devine împărțirea banilor: nu sânt potriviți, însă familiile, câte două, câte trei, se aranjează, schimbă, dau înapoi...

În astă seară se ajunge la ceartă. Pentru... din contra; nu fiindcă ar fi nemulțumiți de cât primiseră (eu ce să mai zic?), ci pentru că "celălalt" prea ținea să dea-înapoi, să-și plătească "datoria". Că asta nu-i a bună; că-i semn rău; parcă n-am mai fi basarabeni — ce ne-a apucat, doar nu ne desparte nimeni, la noapte, ca să ne ducă în lagăre

diferite...Și, cu toții, împotriva tatei: de ce împarte banii în fiecare zi? De ce nu-i păstrează până la sfârșit de săptămână, când or să se adune și bani potriviți?

— Și dacă fug cu banii, la noapte — în alt lagăr?, râde tata.

— Nu cobil, sar ceilalți. Poate că te-au uitat.

Îi știu pe ai noștri: știu că ei știu: tata n-ar fugi cu banii altora, alta e povestea: nu are situația militară în regulă; nici pe cea ne-militară: după ce i-au dat drumul din lagăr, de la Slobozia, trebuia să se prezinte la postul de jandarmi, să semneze condica; fiindcă fusese prizonier de război "sovietic la Români"... Însă de când ne-am refugiat, n-a semnat nici o condică, nimeni nu l-a întrebat de sănătate. Și nici el nu deschisese vorba, o lăsase așa, moartă — dar până când?

Am cosit la trifoi, lucernă, fân, multe săptămâni. Am lucrat și prin satele vecine. Am ajuns să fim foarte cunoscuți, umblă vorba că noi, învățătorii basarabeni, suntem cei mai buni Olteni din Ardeal...

7. ÎN ARDEALUL PLIN DE DEALURI...

Nu mai cosim: fânul și lucerna și trifoiul încă n-au crescut la loc. E vremea secerișului, iar la Ardeleni cuvântul spune adevărul, pe-aici se chiar seceră grâul și orzul. La noi, la Mana, tot seceriș se chema, dar se tăia cu secerea numai pentru legături; și colțurile, unde nu se putea intra cu coasa.

Aici, la coasă, Ardelenii năimesc Olteni; la seceră: Țigani. Știu: când nu era război, veneau mulți Olteni la coasă (după cum cântă și cântecul), dar acum și Oltenii sânt pe front — ce noroc au Ardelenii cu noi, învățătorii basarabeni! Noi însă

nu ne băgăm la seceră. Ne băgăm la orice altceva: la pădure, la șanțuri, la făcut cărămidă (aici intrăm în concurență cu Țigani), la cărat gunoi — dar nu la seceră. Nu știu de ce, o s-o întreb pe mama — deși ea, într-o discuție cu un om, a zis că ea ar veni și la seceră, dar numai cu clacă (i-a explicat ce-i aceea, dar Ardeleanul n-a înțeles, ori n-a vrut să înțeleagă).

Păcat că aici, la Gusu, unde mă simt ca-la-mine-acasă, nu au clacă...

Mă adresez lui Cristian, dar povestesc în jur, ca să audă și Dompărintedompărinte și prioteasa și crâsnicul (așa-i spune paracliserului) — care-i așa de schiop, de parcă are, cu totul, trei picioare și schiopătează de două și jumătate:

— Fii atent! Claca, la noi... La noi, la Mana, claca-i nuntă, nu muncă! Fii atent...

După ce povestesc bine-bine, crâsnicul:

— Da' ce zăci tu, i corhoz, mă copile! Hie corhozu la voi, în Rusia!

Dompărintedompărinte îmi ia apărarea: claca nu-i colhoz și copilul nu-i din Rusia, -i din România! Prioteasa mă îndeamnă să povestesc, încă, de pe la noi — ieri începusem să povestesc de arie, cum e aria, în Basarabia?

— Fii atent!, mă întorc spre Cristian. Aria, la noi... La noi, la Mana, aria-i nuntă, nu muncă! Fii atent...

Și povestesc bine-bine.

Cum, la noi, la Mana, după ce facem secerișul, cu clacă, facem treierişul, tot cu clacă, la noi aproape tot lucrul se face cu clacă. Snopii sânt cărați pe Imașul Cailor — acolo Mănenii noștri înalță o altă Mană, din grâu girezile au pereții mai drepti decât casele adevărate, din sat, ba unii oameni, mai șoltici, fac, din snopi, așezați mai înăuntru, mai în afară, forme-de-ferestre și forme-de-uși, alții fac și forme-de-prispe — chiar de calidoare! Și povestesc cum, la noi, la Mana, treieratul ține mai mult decât seceratul: e o

singură
la Curch

— Fii

aducem

Întâi

de mare

ăsta de-

fier și fi

opt pere

mănăsti

atent: b

explică

răstoarn

adică re

ii sfātu

paravicu

baraban

mare, d

Noi, co

asupra

patru; s

așa-i zie

de foc l

— Fii

Poves

la curu-

le-n cap

ploaia d

trasă de

unde se

batoza,

sus, au l

au răsfi

sughite,

repornes

ca un

pleoscăie

băgători

mol, că

când nu-

singură mașină pentru două sate, a călugărilor de la Curchi.

— Fii atent!, zic și povestesc, strașnic, cum aducem noi mașina de la mănăstire.

Întâi "paravicul", adică locomobila. E cât biserica de mare!, arăt eu; roțile — mai mari decât mine, ăsta de-acum; și numai din fier! Ea, toată, numai fier și fier. Mergem tot satul la adus. Injugăm șase, opt perechi de boi, cei vreo trei kilometri de la mănăstire îi facem într-o jumătate de zi — fii atent: boii trag, bouarii îndeamnă boii, călugării le explică bouarilor cum să măie boii (ca să nu se răstoarne, ori împotmolească paravicul), noi, ceilalți, adică restul satului, îi îndemnăm pe toți, pe toți îi sfătuim ce și cum să facă. Bun!, am adus paravicul, acum puțini se mai întorc, să care și barabanul — adică toba, adică batoza (cât școala de mare, dar nu atât de grea: e goală pe dinăuntru). Noi, copiii, ajutăm la instalarea paravicului deasupra gropii de cenușă, roțile îngropate bine, patru; și la șanțul din jur ajutăm, la taie-foc, așa-i zice; și la balercile cu apă — Doamne ferește de foc la arie!

— Fii atent! Măi, și când se pornește mașinaaaa...

Povestesc bine-bine ce facem noi, copiii, mai ales la curu-mașinii, acolo-i raiul nostru: ne cad paiele-n cap și-i un coolb... Și cum ne vârim noi sub ploaia de paie și ne lăsăm duși cu drugul, bârna trasă de cai, cu tot cu paie, până în celălalt capăt, unde se fac șirele... Îi fac lui Cristian cum face ea, batoza, când se-neacă — înseamnă că băgătorii, sus, au băgat în același timp — și nu-i bine; ori nu au răsfirat bine snopii tăiați — atunci barabanul sughite, uite-așa (îi fac), parcă-parcă s-ar opri, dar repornește (și îi fac, cum pornește barabanul iar, ca un avion american). Măi, și cureaua-mare pleoscăie: pleosc!, călugărul mașinist strigă la băgători că nu-i bine cum bagă! Să bage do-mol, do-mol, că altfel se-neacă mașina. Dar nouă ne place când nu-i bine pentru călugăr: las' să sughită (hîc!)

barabanul și să pleoscăie cureaua-mare — aia viața!

Mă răsucesc spre crâșnic (n-am înțeles eu chiar tot ce zicea de corhoz și de Rusia, dar am înțeles că mă vorbea de rău) și-i spun că, pe-aici, pe la ei, nu tu arie, unde să se joace copiii — și chiar cei mari să-și facă, din snopi, alte case, mult mai faine decât cele din sat — nu tu batoză ca lumea — că, ce: astea-s mașini?, atâtica, încap pe poartă, încap în șură — niște fleacuri, fără drug de pale, nici n-auzi când se-neacă — și, pe-aici n-au nici paravie adevărat, cu horn cât turnul bisericii, fleacul lor de motorăș cu motorină mai mult pârtaie și pute, pleoscăiturile curelei-mari, ce să mai vorbim, nimica toată — pe când la noi, la Mana...

Șchiopul cu trei picioare râde ca proasta — răză, ca prostul! Acasă cam tot despre asta discutăm — pentru Monografia mamei.

Mama îi laudă pe Ardeleni, că sânt harnici, grijesc fiecare palmă de pământ, iar la secere, adună toate spicele căzute, chiar boabele scuturate. Tata zice că foarte bine fac, pe-aici, Basarabenii noștri sânt niște trândavi — dar parcă și păsărelele sânt ființe ale lui Dumnezeu, de ce să nu aibă și ele ce să păsărească?

Acum vorbesc despre case. Mama zice că sânt civiliza-te, adevărate case, din cărămidă, acoperite cu țiglă, închise la uliță...

— Da, bre, zice tata, civilizate, dar cam prea închise, la uliță... Și aliniat, ca la armată — nu poți vedea ce-i înăuntru.

— Din lipsă de spațiu. Apoi: ți-ar plăcea să ți se uite trecătorii drept în farfurie?

— Asta nu! Dar mi-ar plăcea să văd eu, din casă, cine mai trece pe uliță, râde tata. Să vadă ei, din uliță, peste ogradă, gospodăria mea, întreagă... Ei au casă, au curte — dar, domnule, la țară, ai gospodărie și ogradă! Ca la noi! Aici au case aproape ca la oraș, cu etaj și curți puchinoase, ca la oraș. Și totul strâns, înghesuit, nu mai poți răsufla de vecin...

— Din cauza istoriei, zice mama. Să se apere împreună. De invaziile barbarilor...

— Ce să zic, au suferit Ardelenii mai multe invazii barbare decât noi — dar pe cine invadaseră invadatorii barbari mai înainte — nu pe noi? Au dat o dată peste ei, la 1241 — și n-au uitat nici în ziua de azi: "Marea Năvală"! "Sfârșitul Lumii!". Dar noi...

Se trece la altceva — tot pentru Monografie.

— Ai băgat de seamă câți schiopi sânt aici, în Ardeal?, întreabă mama. Băiatul mi-a atras atenția.

— Vrei să spui: invalizi de război?

— Vreau să spun: schiopi de-acasă, de asta au și fost scutiți de armată...

— Vor fi avînd scutitori-de-picioare, cum aveam noi scutitori-de-mîna dreaptă, de degetul-arătător-trăgător...

— Dar femeile? Dar copiii? — mama citește nume pe care tata nu le cunoaște. O fi ceva specific, o să vorbesc cu doctorița. Ei nu știu, ori nu vor să spună. Îi întreb: "De ce schiopătezi?" Ei răspund: "Am căz't!" — toți au căz't, ba pe gheață, ba pe cal, din car...

— Și la noi cădeau oamenii — pe gheață, din car, la beție, din copaci, de pe casă — dar nu rămăneau schilozi, pe viață...

— Asta-mi spun și eu. Prea cad, Ardelenii — n-o fi în legătură cu relieful? La noi, relieful nu era atît de frămîntat, la ei dealurile sunt priporoase, văile rîpoase — și numaidecât după un deal, vine o vale, nici nu bagi de seamă când te povârnești dincolo, prea se succed... N-o fi în legătură cu Blaga? E și el de pe-aici, vreo treizeci de kilometri în linie dreaptă, spre Alba Iulia...

— Blaga, poetul? Dar ce are poezia cu...cu ce spui tu: schiopia?

— Nu știu, o fi avînd cu filozofia, zice mama. Blaga a scris și cărți de filozofie, le-a citit Cobana. Din ce mi-a povestit, reiese că tratează problema

reliefului. Care, pe-aici, pe la ei, e tare frământat, când deal, când vale, nu apucă omul să-și tragă răsuflarea, după urcuș, că trebuie să coboare; și iar să urce, pe hulă-n sus, cum zic ei... Asta o fi explicînd frecvența accidentelor la Ardeleni — ai auzit și tu de teoria asta?

— Am auzit, dar n-am citit-o cu ochii mei. Știu că-i spune Teoria asupra Spațiului Mioritic — dar mai mult, nu.

— Ei, vezi? Cu atâtea oi — că chiar când sînt la pășunat de vară, în lipsa lor, pute a hoit tot satul... Și cu atîta deal-vale, deal-vale la coada oii, cu ochii numai la mioară — cum să nu cadă, bietii Ardeleni și să-și rupă picioarele — tu ce zici?

— Ce să zic — dacă n-am citit cu ochii mei. Așa zice Cobana?

— Nu, așa zic eu, zice mama. Apoi în problema dinților...

— Care-i problema dinților? Le sar dinții din gură, ca la răsărita răscoaptă, când cad în spațiul cu oi?

Mama îi atrage atenția că nu-i de glumă: Ardelenii au, mai toți, dinții atacați — de asta își pun dinți falși, de hiplă, zic ei; nu numai adulții, dar și copiii au gura plină de viplă:

— Ce le-o fi lipsind? Calciu? Fluor? Ori să fie din cauza oțetului pe care-l beau cu vadra? Oțetul atacă smalțul, e acid, e acetic...

8. FACEM POLITICĂ SUBTIRE

Pe când Ardelenii treieră prin curți, cu mașinele lor, schiopătînd și arătîndu-și dinții de viplă, de la acetic, tata se cam plic-ti-seș-te. Așa zice el, eu îl simt: de fapt, e îngrijorat. De Război-și-Pace, zice el — dar nu mai mult.

Seara se duce la cineva în-vizită — dar numai el

— unde ascult
că nici nu treb
ce ascultă, da
că n-am auzit
tumi! Îl vād, f
și dînd cu deg
fredonînd și
uneori zicînd

Tata zice că
bine — de ce
Neamț a făcu
Londra. Poa
plușii, ba. Fi
cu Stalin.

Eu știu po
doua zi i
Dompărinte

— Fii aten
că eu sunt e
Și fii atent
Hitler, Stal
așa se bucu
Hitler când
pentru avi
Londra ta
Adolf, bate

și Anglia ș
pe-acolo, î
și conserve
și cu Basa
bătut palm
se iau la l
care zicea
iertat pe
ține și ba

— Io n

— Zice

— Io n

— Atu

Churchill

— unde ascultă Londra. Nu știu la cine, tata spune că nici nu trebuie să știu. Dar eu știu — nu numai ce ascultă, dar și cum face Londra aceea, cu toate că n-am auzit-o cu urechile mele că face: Ta-ta-ta-tum! îl văd, îl aud pe tata, ba fluierind și bătând și dînd cu degetul îndoit în lucrurile verticale, ba fredonînd și dînd cu palma în cele orizontale, uneori zicînd și din gură: Un-doi-trei-paaaa'...

Tata zice că, în afară de pa-pa-pa-pum!, care sună bine — de ce sună bine radio-Londra?, fiindcă un Neamț a făcut muzica — nimic bine, pentru noi, la Londra. Poate pentru alții, dar pentru noi, în-plușii, ba. Fiindcă Churchill e prieten la cataramă cu Stalin.

Eu știu politică. Aud ce-i spune tata mamei, a doua zi îi povestesc lui Cristian și lui Dompărintedompărinte:

— Fii atent! — mă uit numai la Cristian. Ziceam că eu sunt eu, dar tu ești Churchill — bine? Buuun. Și fii atent: când a început războiul între tine și Hitler, Stalin s-a purtat ca un porc de câine, uite-așa se bucura și bătea din palme și-l felicita pe Hitler când te bătea pe tine și-i dădea și benzină, pentru avioane, de să te bombardeze pe tine, la Londra ta. Și-i zicea Stalin lui Hitler: "Dragă Adolf, bate palma, că împărțim lumea: tu iei Franța și Anglia și-i rupi în bătaie pe toți de-mo-cra-ții de pe-acolo, îți dau tot ce ai nevoie: și puști și cizme și conserve și benzină, lasă-mă pe mine cu Polonezii și cu Basarabenii și cu Bucovinenii de Nord"... Au bătut palma, dar nu s-au înțeles la-mpărțeală — și se iau la bătaie în de ei! Hitler cu Stalin. Și tu, care ziceam că ești Churchill, ce zici: zici că l-ai iertat pe Stalin, pentru că a fost porc-de-câine cu tine și bați palma cu Stalin și zici...

— Io nu bat palma cu Stalin!, zice Cristian.

— Ziceam-că.

— Io nu vreau să ziceam-că, așel!

— Atunci, hai să schimbăm: ziceam-că eu sunt Churchill, treci tu în locul meu.

— Tu cine ziceam-că?

— Mareșalul. Buuun. Atunci eu, Churchill, frate bun cu Stalin...

— Frate cu dracu, dōmne iartă!, zice popa.

— ... te bombardez pe tine, Mareșal Antonescu, adică nu pe tine, că nu te nimeresc, dar nimeresc în populația-civilă. Și, după ce te bombardez bine-bine, pe tine, populațiecivilă, îți zic de la Londra mea: "Bum-bum-bum-buuu"! Aici Londra! Frați Români! Nu vă supărați pe mine că vă cam dau cu bomba-n cap, n-am nimica cu voi, eu am ce am cu Mareșalul! Dar cum eu nu-l nimeresc cu bomba-n caschetă, vă dau oleacă vouă, frați Români, cu bomba-n bostanetă — și de ce?, o să mă întrebați voi, dar eu vă răspund cinstit, frați Români și surori Româncuțe: pentru ca voi, cu mic cu mare, sătui de bombe-n cap, să vă supărați foarte tare pe Mareșal, să vă duceți la București, să-l înșfăcați de epoleți și să-l dați jos de-acolo! Cum îl răsturnați voi pe Mareșalu', cum eu nu vă mai bombardez, deloc, deloc!

— Nu vreau, Mareșalu'!. Di ce să mă răstōrne?

— Ziceam-că.

— Nu ziceam-că, de fel'!

— Atunci treci la loc, la Churchill, ziceam-că ești Englezul...

— Nu trec! Nu vreau englez! Nici rus, nici neamț — io-s rumân!

— Bine, atunci tu ești Românul-bombardat...

— Nu vreau borbandat!

— Fac io pe Românul-bombardat, zice Dompărintedompărinte. Ce zîc?

— Ziceți așa — mie îmi ziceați: "Bine, dom' Churchill, dumneata, bălat deștept, englez în-plus, îmi ceri mie, Român-bombardat, să mă duc la Mareșalul meu? Să-l iau de epoleți și să-l dau jos de-acolo? Bine, bre, dar ce, el m-a bombardat? Ce, Englezul bombardat de Hitler — cu benzină de la Stalin — a venit la dumneata? Să te-apuce de

papion și să te dea jos de-acolo? Ca să nu mai fie el bombardat?"

— Ce-i aia: papion?, întreabă Cristian care habar n-are de politică.

Eu am. Dar nu povestesc, afară, chiar la toată lumea, ce aud eu în casă. Și nici lui Cristian, nici lui Dompărintedompărinte nu-i povestesc cum, după radio-Londra, mama plânge:

— Londră, nelondră, dar ce Dumnezeu facem noi, dacă Rușii rup frontul de tot și-ajung pân-aici?

Ca de obicei, tata o dă pe glumă — aceeași:

— N-avem bagaje multe — uite, că tot n-am ajuns la Buda... O să fim sprinteni, liberi în mișcări, când o s-o pornim iar, încolo, spre Apus...

— Iar? S-o pornim iar? Dar abia apucasem să ne așezăm — o, Doamne...

— Măi fată!, zice tata și o ia, cu dragoste, pe după umeri. Așezați n-o să fim decât la Mana noastră — când o fi să fie. Pân-atunci, o să tot fugim de Ruși. În salturi, cu etape — ei zic: *ietap'* la popasuri... De asta și vreau să fac o mobilă specială, special pentru noi, fugarii: în mers, să ne fie geamantan, cufăr; în oprire, la *ietap'*, să ne fie masă, pat, dulap... M-am tot gândit zilele astea, am făcut și schițe: cum ne vin salariile, cumpăr scânduri, balamale, mânere — ai să vezi, o să-ți placă...

— Ce să-mi placă?, se tânguie mama. Să dorm în cufăr? Să mănânc pe dulap? Mai bine dorm, în continuare, pe jos, pe podea, așa știu ce sunt: un refugiat în refugiu provizoriu! Cu... speciala ta, chiar când o să fiu așezată, o să mă cred în gară; ori în Cămin...

Tata nu se mai plictisește: Moș Ilie i-a dat niște scânduri — nu degeaba, nu pe-datorie: în contul lor, repară obloanele casei, face o nouă porțiță de intrare. Ceva scule, tot de la Moș Ilie. Așa că lucrăm în doi, eu vin cu experiența de la Moș Iacob al meu.

Măstăresc două lăzi-cufere, speciale: cu capace, încuietori, dezîncuietori, torti de dus — când e de dus, când nu e de-dus, unul din cufere, rămas culcat, se des-face, se re-face, se răs-face din balamale și devine pat pentru mine, "până la capacitate". Dorm în partea de sus, cea de jos are sertare pentru rufele curate. În timpul zilei, patul se face-începe și se face canapea, chiar moale: i-a făcut mama pernă de lână. Celălalt cufăr e mai simplu: în odihnă — în *ietap'*, șade în picioare; printr-o ușă se ajunge la "garderob", cealaltă dă spre "bufet", cu rafturi — unde, deocamdată, nu avem ce pune; dar lasă, când or veni salariile...

Un vecin care, de peste gard, a urmărit întregul proces-de-creație, l-a întrebat pe tata cât cere. Tata a răspuns că nu-i de vânzare. Nu să-i lădă pe ăsta, să-i egzekute lui, pe-comandă, altul — cât cere?

— De așa ceva numai noi, refugiații, avem nevoie, bade, a zis tata.

— Și dacă vin Ruși'? Și mă fac io refuțat?, a întrebat omul.

După un timp, tata:

— Dă-ți peste gură și nu mai meni! a zis tata. Roagă-te lui Dumnezeu să nu vină Rușii, poate pe Ardeleni îi aude — când îl rugăm noi: nici un răspuns: o fi dormit, o fi fost beat...

— Cine? De cine zăci c-o hi fo' biat'?

— De Dumnezeul Basarabenilor, Dumnezeii lui de Dumnezeu, face tata.

9. EH, UN BRICEAG...

Am primit salariile! O grădă de creștări!
Atât de mulți, încât eu:

— Acum aveam cu ce ne-ntoarce acasă la noi, la Mana!